

גיליון 11.02.18

עורך: שלומי נרקיס, עו"ד

ונוטריון

המגזין לענייני משפחה, ירושה ועזבון

אודות המגזין:

מגזין לענייני משפחה וירושה "Family"
סוקר את פסקי-הדין האחרונים והחשובים שניתנו
בענייני משפחה, ירושה ועזבון הן בבית-משפט
לענייני משפחה והן בבית-הדין הרבני

אוצר המשפט הוצאה לאור בע"מ

טלפון: 03-6186141, פקס': 03-6186147

רח' שוהם 11, ת.ד. 7889, פתח-תקוה

אתר אינטרנט: www.ozar-law.co.il

האבחנה בין תניית סילוקין מסוג "אי-תקיפה" ותניית סילוקין מסוג "אי-תביעה"

בדיני הירושה, מבחינים בין תניית סילוקין מסוג "אי-תקיפה" ותניית סילוקין מסוג "אי-תביעה".

תניית סילוקין מסוג אי-תקיפה

תניית סילוקין מסוג "אי-תקיפה" בצוואה מכוונת כנגד תקיפה ישירה של הצוואה ואחת היא אם מטרת התקיפה הינה לפסול את הצוואה בשלמותה או בחלקה. מטרתה של תניה זו "לסלק" זוכה על-פי צוואה מזכיה במנה או בחלק שהוקנו לו, וזאת אם יתנגד הוא לקיומה של הצוואה ובכך להניא יורשים מלהגיש התנגדות לקיומה של הצוואה, ובכך לשנות את המתווה שקבע המצווה בצוואתו לחלוקת עזבונו.

שאלת תקפותה של הוראה שכזו נדונה בהרחבה בעניין **אנגלמן** {ע"א 245/85 **אנגלמן נ' קליין**, פ"ד מג(1), 772}. בעניין **אנגלמן** בית-המשפט העליון קבע כדלקמן:

"אם יורש על-פי צוואה מתנגד לקיומה בטענות סרק... ושלא בתום-לב, יש מקום לקיים את האמור בתניה... עם-זאת, אין ליתן לה תוקף... מקום שההתנגדות מבוססת על עילה סבירה ובתום-לב."

הערת העורך:

בעניין **אנגלמן** נמנע בית-המשפט העליון מלקובע סממנים לאפיון "כשרותה" של ההתנגדות. באותו עניין בית-המשפט בחן את טעמי ההתנגדות במקרה הפרטני שהונח לפניו כמו גם את הראיות שהובאו, ואימץ את קביעתו של בית-משפט קמא (שדן בתוקפה של תניית הסילוקין במסגרת ההתנגדות גופה והחליט ליתן תוקף לצוואה לרבות לתניה עצמה) לפיה הטענות בדבר השפעה בלתי-הוגנת ותחבולות עורמה היו תלויות על בלימה.

בין הסממנים לאפיון האמור ניתן להצביע על הפער בין טיב הטענות שנטענו בכתב ההתנגדות לראיות שהובאו לביסוסן. ככל שהפער גדול יותר כך תתחזק המסקנה בדבר "**אי-כשרותה**" של ההתנגדות.

זאת ועוד. כאשר יש תניית סילוקין בצוואה ראוי למתנגדים לצמצם את טענותיהם לטענות שהם באמת מאמינים בהן ולהיזהר בהעלאת טענות שהם יודעים שאין בהן ממש.

כן יש לבחון, את מידת נחישותו של המתנגד להוכחת טענותיו. אם נמנע המתנגד מלהשיג ולהציג ראיה שיש בה כדי לבסס טענה מטענותיו, קל וחומר כשטען שיש בידו ראיה שכזו והוא אף התבקש להציגה, תתחזק המסקנה, כי הוא בעצמו לא האמין בטענתו מה שמערער את תום-ליבו של המתנגד ומחזק את "**אי-כשרותה**" של ההתנגדות.

עוד יש לבחון את מהימנותו של המתנגד ומידת האמון שיש לתת בו ובטענותיו, כמו גם את הדך בה הכין את הרקע להתנגדות (השגת ראיות) ואת הדרך בה ניהל אותה.

אם ידע המתנגד על יומה של הצוואה, טרם מות המוריש, ופעל, בחוסר תום-לב, ליצירת תשתית ראייתית להתנגדות לה ו/או פעל במהלך ההתנגדות במישורים אחרים לסיכולה, תוך הסתרת מידע או מתן מידע מסולף, יש גם בכל אלה כדי לחזק את המסקנה, כי ההתנגדות הוגשה שלא בתום-לב ושלא מסיבה סבירה.

תניית סילוקים מסוג "אי-תביעה"

תניית "אי-תביעה" מכוונת כנגד תקיפה של מסת העזבון. תניה זו, שקובע המצווה בצוואתו, מורה כי מי שיפעל לסיכול ביצועה של הצוואה יאבד את הזכויות שהוענקו לו על פיה.

ההבדל בין תניה זו לבין תניית "אי-תקיפה" היא שבעוד שהאחרונה באה למנוע את תקיפת הצוואה מכוח עילות שבדיני ירושה, הראשונה - "אי-תביעה", מכוונת לתקיפת מסת העזבון במטרה לגרוע מהיקפו, מכוח עילות חיצוניות לדיני הירושה.

בעניין **אדלמן** {ע"א 2698/92 **יונה נ' אדלמן**, פ"ד מח(3), 275} קבע המנוח בסעיף 19 לצוואתו:

"כל מי שיתנגד לקיום צוואתי זו או לביצועה מנימוק כלשהו - יאבד אוטומטית את כל זכויותיו על-פי צוואתי זו, ולא יקבל דבר..."

בהתייחס לתוקפה של הוראה שכזו קבע בית-המשפט העליון:

"התחקות אחר כוונת המצווה מלמדת, כי היה בכוונתו להדיר מן הירושה מי שינסה לפגוע באותו מעשה פסיפס עדין שהרכיב, לשנות את מאזן החלוקה שהוא מצא לנכון לחלק, ולהפריע ליורש זה או אחר מלקבל את אותו רכוש שהוא ציווה לו... תקיפת מסת העזבון על-ידי מי מהיורשים על-פי הצוואה הוא ניסיון לסכל את רצונו של המנוח, ומפני סיכול כזה התנה הוא את תניית הסילוקין, שבעזרתה ביקש המנוח למנוע מילדיו, יורשיו, לתקוף את רצונו הברור והמפורש. אם רוצים הם לקבל חלק בירושה, יכולים הם לוותר על חלקם ולתקוף את הצוואה כאוות נפשם, אבל אין הם יכולים לאחוז גם בזה וגם בזה."

הערת העורך:

בית-המשפט העליון בעניין **אדלמן** לא נתן דעתו להבחנה בין שתי התניות "**אי-תקיפה**" ו"**אי-תביעה**" ולעילות העומדות ביסודן וראה בשתייהן התנגדות לצוואה.

הלכה למעשה

ב- עמ"ש 15807-09-16 **י' ד' ואח' נ' ב' ש' ואח'**, טרם פורסם (05.11.17) המנוח קבע כי אם ילדיו, המערערים {או נכדו}, או מי מטעמם יתנגד לקיומה של צוואתו, או לכל סעיף מסעיפיה, לרבות סעיף 4.4 שעניינו חשבון הבנק בו ציין כי החשבון וכל הכספים בו הם בבעלותו, לא יירש המתנגד כל חלק מעזבונו למרות כל האמור בצוואה, ואותו חלק יעבור לזוכים האחרים על פיה.

המנוח קבע, איפוא, בצוואתו, הן תניית "**אי-תקיפה**" והן תניית "**אי-תביעה**" בהתייחס לכספים בחשבון הבנק.

המנוח ראה במתווה שערך את תמצית צוואתו. הוא נתן הסבר בצידן של ההוראות המנחילות כמו גם בצידן של ההוראות המדירות, ואך חזר וציין בהוראות נוספות, את החשיבות שהוא מקנה לתניית הסילוקין בהבהירו, כי ההענקה למערערים הינה לחאר מילוי הוראות התניה ואף הנחה את מנהל העזבון לבל יסטה מהוראה זו קודם שיחלק את העזבון.

בית-משפט קמא, במסגרת פסק דינו, נתן תוקף מלא לתניית הסילוקין על שני חלקיה.

אשר לתניית אי-התקיפה. בית-משפט קמא קבע, כי ניתן היה להכיל את ההתנגדות שהוגשה אילו היו המערערים מעלים אך את

הטענה בדבר השפעה בלתי הוגנת מצד המשיבה. ברם, הם התנגדו גם בעילה של היעדר כשירות ולהתנגדות בעילה זו, לא היה כל בסיס. ההתנגדות בטענה זו, היתה נגועה בחוסר תום-לב, לא היתה לא ראשית ראיה ולא היתה למערערים כל סיבה והצדקה להעלותה.

אשר לתניית אי-תביעה. בית-משפט קמא קבע כי לא היתה למערערים כל עילה והצדקה להגיש את תביעתם ביחס לחשבון הבנק שעה שידעו את עמדם אביהם בנוגע אליו. טענותיהם בעניינה היו חסרות כל בסיס עובדתי ומשפטי והם אך שיקרו שעה שטענו כי אביהם מעולם לא ביקש מהם, בחיזיו, לצאת מהחשבון בעוד שהוכח, על-פי מסמכי הבנק שהוגשו, כי המנוח פנה אליהם בעניין זה והמערער מס' 2 אף נענע לבקשתו וחתם על יציאתו מהחשבון.

בית-משפט קמא אף הוסיף כי התנגדות המערערים לקיום רצונו של המנוח באה לידי ביטוי לא רק בהתנגדותם לצוואה האחרונה אלא גם לצוואות קודמות שלו כשהוא היה הרבה יותר עצמאי, לא נזקק כלל לעזרתה של המשיבה ושעה שהמערערים עצמם מאשרים כי היו איתו בקשר שוטף לעת עריכתו. ביחס לצוואות אלה - שגם בהן זיכה את המשיבה בחלקים נכסים מעזבונו - לא היה כל יסוד להתנגדות גם מהטעם של השפעה בלתי הוגנת.

נוכח קביעות העובדה והמהימנות שנקבעו על-ידי בית-משפט קמא - הן ביחס להתנגדות לקיום הצוואה והן ביחס לתביעה ההצהרתית

בנוגע לחשבון הבנק - הותיר, בית-משפט של ערעור, את פסק-הדין הנותן תוקף לתניית הסילוקין על שני חלקיה, על כנו.

עוד נקבע, כי התביעה ההצהרתית במסגרתה עתרו המערערים למתן פסק-דין המצהיר כי הכספים בחשבון שייכים להם ולא לעזבון, הינה בגדר התנגדות לביועה של הצוואה "במישור ההתנגשות עם כוונתו הברורה של המצוואה לחלק את אשר חילק ללא עוררין" {כדברי בית-המשפט בעניין **אדלמן**}.

לטעמו של בית-משפט של ערעור, די בעצם הגשתה כדי ליתן תוקף לתניית הסילוקין במובנה זה. למערערים ניתנה הבחירה לקבל את חלקם על-פי הצוואה או לוותר עליו ולתבוע את כל הכספים לעצמם. המערערים בחרו לתבוע וכשלו. תביעתם נדחתה.

בסיכומו-של-דבר, בית-משפט של ערעור דחה את הערעור בקובעו, כי המערערים ידעו את האמת, הם ידעו כי הכספים בחשבון שייכים לאב ובכל זאת, בחוסר תום-לב, ומתוך מגמה לסכל את ביצוע רצון אביהם הגישו את התביעה.

ניתן להצטרף למגזין באמצעות מילוי הטופס בקישור להלן:

<http://otzar1.inwise.net/magzin>